

Egy lelkes erdőfelügyelő

„Ez idő szerint ugyanis főleg a községi és közbirtokossági erdők tekintetében nagy zavarok és eltérések észlelhetők a különböző felfogások között. Vannak ugyanis olyanok, kik a tulajdonképpeni «községi» erdők létezését a székelyföldön egyáltalában tagadják és «közbirtokossági»-nak állítják az összes u.n. községi erdőket is; míg mások épen ellenkezőleg vélekednek.”

/Nagy Gyula: Háromszék megye erdészeti viszonyai. 1885. 483./

Nagy Gyula Kézdivásárhelyen 1850-ben született. 1869-72 között a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémián tanult, majd 1873-75-ben itt tanársegéd az erdőhasználati tanszéken Szécsi Zsigmond professzor mellett. 1884-91 között a brassói királyi erdőfelügyelőség vezetője. Korán, 1903 előtt - vagy ahogy Szinnyei József Magyar írók élete és munkái /IX. k. 1903/ c. munkájában olvashatjuk, „az utóbbi években” - halálozott el Budapesten.

A selmecbányai akadémia oktatóinak lexikona 1735-1918. /Miskolc, 1983./ három önálló munkájáról és húsz dolgozatáról, közleményéről tanúskodik. Ez utóbbiak az *Erdészeti Lapok*ban jelentek meg. Az elsőt (Erdészeti levél Schweiczból) 24 éves korában, az utolsót pedig 1896-ban, 46 évesen írta.

Legjelentősebb két írása a Székelyföld egykori erdőgazdálkodásával foglalkozott. Az első *A Székelyföld közigazgatási szerepéről és hivatásáról hazánkban, különös tekintettel az erdőszetre* címmel, Marosvásárhelyen, 1884-ben jelent meg, 48 oldal terjedelemben, a másodikat pedig (Háromszék megye erdészeti viszonyai címűt) az *Erdészeti Lapok* 1885. évfolyamának hasábjain, összesen 44 oldalon adták ki.

Mielőtt rátérnénk ez utóbbi - számunkra rendkívül fontos - dolgozat méltatására, szólunk kell néhány szót az 1879. évi erdőtörvény alapján megszervezett királyi erdőfelügyelőségekről. (Vezetőjét maga a király nevezte ki!) Korszakos fordulatot jelző dátum volt ui. 1880. július 1-je, mikor az erdőszeti igazgatás egységes elvek szerinti létrehozása kezdetét vette. Az ekkor megalakult marosvásárhelyi erdőfelügyelőséghez Marosvásárhely szabad kir. város, Maros-Torda, Udvarhely és Csík vármegyék tartoztak, míg a brassóihoz Brassó, Fogaras, Háromszék és Nagy-Küküllő vármegyék. Ez utóbbi hatásköre 868.003 kataszteri hold erdőre terjedt ki (1 kat.hold = 0,5755 hektár), vezetője pedig -

amint említettük - hét éven át a rendkívül tevékeny, hivatali feladatain túlmenően a közügyek intézésében is részt vállaltó, Nagy Gyula volt.

Az erdőfelügyelőségek első teendője az *erdők részletes összeírása* volt, melynek eredményeit *Bedő Albert* monumentális *erdőstatisztikai* munkája örökítette meg. /Első kiadása 1885-ben, a második 1896-ban jelent meg./

A kutatott terület sajátos erdészeti közigazgatási problémái közé tartozott a rendkívül bonyolult birtokviszonyok (lásd: mottó) mellett az is, hogy - Csík vármegye kivételével - jellemző volt a kislétszámú és a kis erdőterülettel rendelkező falu - ezen belül a sok apró erdőbirtokos -, melyet nagyon sokáig elkerült a fa értékesítését biztosító *vasút*. Majd mikor valamennyire is enyhültek a *vasúttalanság* okozta bajok, az itteni erdők a *hírhedt erdőarányosítás* (lásd: A zabolaiak leveléből, a papolci közhelyről c. fejezetet) martalékává váltak.

A *királyi erdőfelügyelők* teendőit - „az összes erdők felett gyakorlandó felügyelet”-et - az *erdőtörvény* szabályozta. Ennek értelmében több vonalon kellett felvenniük a harcot, hiszen a lakosság többsége még jól emlékezett a közelmúltra, mikor az *erdőégetések* és *erdőfoglalások* gyakoriak voltak, a *szekeres-kereskedelem*hez szükséges fát pedig mindenki ott vágta, ahol jónak látta. A jövőt biztosító rend megteremtése az erdők körül éppen ezért szívós, kitartó munkát igényelt, elsősorban az erdőfelügyelők részéről.

A „használatok rendezése” által az erdőtörvény a *fapazarlásnak*, a *szabad erdőgazdálkodásnak* akart véget vetni. Ehhez szükséges volt - az *erdőgazdasági üzemtervek* előírásainak végrehajtásával - a kitermelésnek bizonyos, jól megállapított területekre való szorítása. Az üzemtervek elkészítése pedig - figyelembe véve a kis létszámú erdőakadémiát végzett személyzetet, a közlekedési nehézségeket, az üzemtervek elkészítésének az erdő akkori értékéhez viszonyított magas költségeit - nehéz feladatot jelentett. Elismerésre méltó tevékenységet fejtettek ki a kutatott terület erdőtisztjei - majd erdőmérnökei -, hiszen az *állami erdőkezelés* szabta számtalan hivatali feladat mellett végezték a legszebb erdészeti műszaki feladatok egyikét: a rendszeres erdőgazdasági üzemtervek összeállítását, melyet ma külön erre szakosított tervező intézetek végeznek. Megemlítendő továbbá az is, hogy levéltári adataink szerint pl. Udvarhely vármegyében az 1892-1915 közötti időszakban az erdészeti szervek 326 rendszeres üzemtervet készítettek, melynek célja - az 1880-ban kiadott miniszteri utasítás alapján - a *kihasználás tartamosságának* biztosítása volt.

Az *erdőrendezés céljait és szükségességét* az egykori erdőtisztek - különösen az olyan nagyműveltségű és tevékeny vezető erdészek, mint Nagy Gyula - a sajtó útján is bizonygatták. A Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Székely Nemzet* például teret is biztosított ehhez a meggyőző munkához. Hasonló szellemi támogatást nyújtott a *Marosvásárhelyi Kereskedelmi- és Iparkamara* is, az évenként megjelenő jelentései által. /Vö. az 1892. évre szólóval./

Mindezek előrebocsátása szükséges volt ahhoz, hogy a négy megye erdőterületén állandó kiszállásban élő *Nagy Gyula* érdemeit - ki időt és energiát tudott biztosítani szűkebb pátriája erdészeti monográfiájának megírásához is - méltóképpen értékelhessük.

Dolgozatából vett alábbi idézet elénk tárja azt a száz év előtti Háromszéket, hol még mindig az egyedüli jármű a szekér (ui. csak 1891-ben kapott *vasutat*):

„Legjelentékenyebb *fapiacz* Háromszékmegyének a *brassói*. A péntek napi hetivásárt megelőzően véget alig érő szakadatlan sorban húzódnak a *papolczi, pákói, kőrösi, kovásznai, zágoni, zabolai* és a többi deszkás szekerek, két köbméternyi kitűnő minőségű deszkával megrakottan Brassó felé” /337./ És ez annál inkább életszükséglet volt, mert az akkori Háromszéken a fejenként *1,25 kat.hold* szántóföldből nem lehetett megélni. (A 153.030 kat. hold szántóföldnek egyharmada állandóan parlagon volt, a külterjes állattenyésztés mellett a szántóföldek kellő módon való trágyázására gondolni sem lehetett.)

Háromszék gazdasági nehézségeihez az is hozzájárult, hogy a megye rendkívül magas, *60 %-os erdőszűlsége* mellett - ide tartoztak az erdei legelők is, melyek sokáig nem voltak különválasztva az erdőtől számos helységnek „egyetlen talpalatnyi” erdeje sem volt. Megemlíthetjük: Barátost, Bitát, Cófalvát, Hatolykát, Kőköst stb. Az erdőtlen háromszéki falvakban pedig a tűzifaellátás probléma volt. Erre utal a *Kőkös*ről szóló, a XVIII. sz. végén kelt alábbi kétsoros vers is:

„Sokat fázodol te télben, *fa felől* vagy *szűkös*
Széna füved mindazáltal elegendő bővös.”

/A Székely Egyleti Képes Naptár 1889-ik évi számából vett idézet pedig nem csak Kőkösre vonatkozott./

Nagy Gyula brassói erdőfelügyelői működése idején időszerűvé vált az erdő fokozott mértékű értékesítése. A szerző ezért monográfiájában behatóan foglalkozott e kérdéssel. Alapos számítások alapján a megye területét 7 csoportba osztotta fel, feltüntetve azt, hogy hol van a saját faszükséglet fedezése után „*fölösleges*” erdő. Ennek évi fatömegét - az egész megye területére vonatkoztatva és tartamos használatot feltételezve - 558.576 m³-re, értékét pedig csak 200 000 forintra becsülte, vagyis a tőárat szerényen 30-40 krajcárra értékelte. (A *folyó évi növedék* megállapításánál is óvatosan járt el, ezt csak 2 m³/kh-ban állapítva meg.)

Nagy Gyula sokirányú tevékenysége kiterjedt a *székelyföldi erdészeti terminológia* rendszeres begyűjtésére is, melyek aztán az *Erdészeti Lapok* hasábjain az „*adatok az erdészeti műszótárhoz*” rovatban jelentek meg. Hasonlóképpen közreműködött az 1885-ben megnyílt *brassói állami „közép faipariszkola”* létrehozásában is.

Negyvenegy éves volt, amikor szolgálata a szülőföldtől távoli vidékre szólította. Szakírói tevékenységét később sem hagyta abba, de ezek témája már nem vonatkozott a kutatott terület gazdasági problémáira. Mi volt távozásának oka, természetesen nem tudjuk, de azt azonban valljuk, hogy a szülőföldjéhez kötött évei egy lelkes és tehetséges szakemberre vallanak.

„Nem oszlok szét nyom nélkül semmivé. - -
Nem-e? Ím végsőt lobban már az alkony,
A vonatzajt is megint messze hallom,
S míg tépelődve tovább heverek:
Szél támad s rám dob néhány levelet - -
Hervadtat, őszít. Ez a felelet ...”

/Tompa László: Az alkony felelete. 1918./

